

Open your mind. LUT.
Lappeenranta University of Technology

**Kandidaatintutkielma
Talousjohtaminen**

**Alkoholipolitiikka Suomessa – lyhyt historia ja nykytilanne eurooppalaisessa
kontekstissa**

**Alcohol policy in Finland – a short history and present situation in European
context**

1.12.2014

Tekijä: Juha Hynninen
Ohjaaja: Mikael Collan

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkimusongelmat	1
1.2	Tutkielman rakenne.....	1
1.3	Kirjallisuuskatsaus alkoholipolitiikkaan	2
1.3.1	Vero- ja hintapolitiikka	2
1.3.2	Saatavuuden rajoittaminen	3
1.3.3	Mainonnan ja markkinoinnin sääntely	3
1.3.4	Tiedollinen vaikuttaminen.....	4
1.3.5	Palvelujärjestelmän toimenpiteet.....	4
2	Suomalaisen alkoholipolitiikan historiaa	5
2.1	Aika ennen kieltolain säätämistä	5
2.2	Kieltolain aika	7
2.3	Alkon alkutaival	9
2.4	Kulutuksen kasvu 1960-luvulla	10
2.5	Integraatio EY:hyn.....	12
3	Alkoholipolitiikkaa EU-Suomessa	14

3.1	EU-jäsenyyden vaikutus suomalaiseen alkoholipolitiikkaan	14
3.2	Kurkistus 2000-luvun alkoholitilastoihin	16
4	Suomalainen alkoholipolitiikka eurooppalaisessa kontekstissa	20
4.1	Alkoholipoliittiset alueet Euroopassa	20
4.2	Kulutuksen kehitys Euroopassa	21
4.3	Suomen alkoholipolitiikka eurooppalaisessa vertailussa	22
5	Johtopäätökset ja yhteenveto	26
6	Lähteet	28

1 Johdanto

EU-jäsenyyden myötä Suomen alkoholipoliittinen toimintaympäristö on muuttunut. Jäsenneuvottelujen aikana kävi selväksi, ettei monopolivetoinen, tiukka alkoholipoliittikka sopinut yhteen Euroopan yhteisön suunnitelmien kanssa (Häikiö, 2007, s.290). Suomessa tiukan alkoholipoliittikan perinteet kuitenkin ovat pitkät, onhan Suomi siitä harvinainen Euroopan maa, että täällä on aikoinaan valinnut alkoholin kieltolaki. Viime vuosikymmenten alkoholipoliittinen keskustelu on pitkälti pyörinyt juuri Suomen alkoholipoliittikan eurooppalaiseen linjaan sopeuttamisen ympärillä.

1.1 Tutkimusongelmat

Tutkielman tavoitteena on perehtyä suomalaisen alkoholipoliittikan historiaan ja yrittää sitä kautta ymmärtää Suomen tämänhetkistä alkoholipoliittista tilannetta sekä verrata Suomen tilannetta Euroopan tasolla.

Tutkimuksen pääongelma on

- **Suomalainen alkoholipoliittikka: lyhyt historia ja nykytilanne eurooppalaisessa kontekstissa**

Vastauksia tähän haetaan seuraavien alaongelmien avulla

- **Alkoholipoliittikan historia Suomessa**
- **Alkoholipoliittikan nykytilanne Suomessa**
- **Suomen alkoholipoliittikan vertailu eurooppalaisessa kontekstissa**

1.2 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu kolmesta pidemmästä tekstikappaleesta, joiden kunkin on tarkoitus etsiä vastausta yhteen edellä esitetyistä alaongelmista. Tutkielman toisessa kappaleessa perehdytään suomalaisen alkoholipoliittikan historiaan. Kolmannessa kappaleessa pyritään muodostamaan kuva Suomen tämänhetkisestä

alkoholipoliittisesta tilanteesta ja tarkastelemaan suomalaisen alkoholipolitiikan nykyistä suuntaa. Neljännessä kappaleessa vertaillaan Suomen tilannetta Eurooppalaisessa kontekstissa. Alaongelmia tarkastelemalla päästään tutkielman varsinaisen pääongelman kimppuun, johon tutkielman viidennessä ja viimeisessä kappaleessa palataan yhteenvedon muodossa.

1.3 Kirjallisuuskatsaus alkoholipolitiikkaan

Alkoholipoliittiset menetelmät voidaan ryhmitellä niiden ominaisuuksien mukaan. Tässä kappaleessa esitellään merkittävimmät alkoholipoliittiset menetelmät sekä tarkastellaan niiden vaikuttavuutta nykytutkimuksen valossa. Tutkielmassa keskitytään enimmäkseen näistä menetelmistä järeämpiin, hinta- ja veropolitiikkaan sekä saatavuuden rajoittamiseen.

1.3.1 Vero- ja hintapolitiikka

Vero- ja hintapolitiikka on saatavuuden rajoittamisen ohella tehokkain keino vaikuttaa alkoholikulutuksen tasoon (Karlsson et al., 2013a, s. 63). 132 kahden tutkimuksen meta-analyysi osoitti kaikille alkoholijuomille keskimäärin – 0,52 hintajouston lyhyellä tähtäimellä ja – 0,82 pitkällä tähtäimellä. Tämä tarkoittaa, että alkoholin hinnan noustessa yhdellä prosentilla, laskee kulutuskysyntä lyhyellä tähtäimellä 0,52 prosenttia ja pitkällä tähtäimellä 0,82 prosenttia. Jousto on pienempi oluelle kuin viinille ja väkeville alkoholeille. Alkoholi on siis sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä joustamaton hyödyke, joten alkoholiverotuksella voidaan samanaikaisesti sekä vähentää kulutusta ja haittoja että kerätä valtiolle lisää verotuloja. Alkoholiverotuksen taso on yleisesti selvästi maksimaalista verotuloa ajatellen huomattavan matalalla, eivätkä verotulot riitä kattamaan alkoholista aiheutuvia kuluja. (Anderson et al., 2009, s.2239) Alkoholiveroa käytetään yleisemmin fiskaalisista kuin sosiaali- ja terveyspoliittisista syistä (Rabinovich et al., 2009, s. 8).

Alkoholiveron nostaminen ei kuitenkaan ole ongelmaton, vaan se usein aiheuttaa lieveilmiöitä kuten esimerkiksi laittoman alkoholin kulutuksen ja turistituonnin lisääntymistä. Tämän vuoksi alkoholiveroa nostettaessa on huomioitava lisääntyneen

valvonnan tarve sekä tilastoimattoman kulutuksen kasvu (Anderson et al., 2009, s. 2239).

Vero- ja hintapoliittisia toimenpiteitä ovat myös alennusten ja kampanjahintojen rajoittaminen sekä hinnoittelu juomatyypin mukaan. Juomatyypin mukaan hinnoittelemisella on tutkimuksissa havaittu olevan vähäistä vaikutusta alkoholin kulutukseen ja haittoihin, mutta alennusten tai kampanjahintojen rajoittamisen osalta tutkimusta ei ole riittävästi (Karlsson et al., 2013a, s. 66).

1.3.2 Saatavuuden rajoittaminen

Kuten todettua on saatavuuden rajoittaminen tehokas keino vähentää alkoholin kokonaiskulutusta ja siitä aiheutuvia haittoja. Tähän ryhmään kuuluvat mm. valtion vähittäismyyntimonopoli, ikärajat, myynti- ja anniskeluaikojen rajoitukset, myynti- ja anniskelupisteiden määrän rajoittaminen, saatavuuden säännöstely alkoholipitoisuuden mukaan sekä alkoholin totaalinen kieltäminen ja kieltolaki (Karlsson et al., 2013a, s. 67–99).

Valtion vähittäismyyntimonopolin on tutkimuksissa havaittu olevan tehokas keino vähentää alkoholin kulutusta, etenkin jos se yhdistetään myynti- ja anniskeluaikojen sekä -paikkojen määrän kontrollointiin (Anderson et al., 2009, s. 2238).

Alkoholin ikärajat on tutkimuksissa todettu tehokkaaksi tavaksi vähentää nuorten alkoholinkäyttöä. Valvonnan lisääminen lisää vaikuttavuutta (Karlsson et al., 2013a, s. 68).

1.3.3 Mainonnan ja markkinoinnin sääntely

Mainonnan ja markkinoinnin sääntelemisen teoreettisena perusteluna on ajatus alkoholinkäytön sosiaaliseen kanssakäymiseen ja alkoholinkäytön normalisoivan mainonnan rajoittamista. Sen oletetaan vähentävän etenkin nuorten runsasta alkoholinkäyttöä ja hidastavan uusien alkoholinkäyttäjien aloittamista (Anderson et al., 2009, s. 2238).

Alkoholimainonnan kulutusta lisäävästä vaikutuksesta on olemassa paljon tutkimusta, ja niin on myös tuon mainonnan vähentämisen kulutusta pienentävästä vaikutuksesta. Vaikutus ei kuitenkaan ole suuruudeltaan verrattavissa alkoholiverotuksen ja saatavuuden rajoittamisen kanssa. Yritykset harjoittavat mainonnan itsesääätelyä välttämällä kohdistamasta mainontaansa nuorille henkilöille, mutta tällä ei tutkimuksissa ole havaittu olevan vaikutusta nuorten kulutukseen. (Anderson et al., 2009, s. 2238).

1.3.4 Tiedollinen vaikuttaminen

Alkoholivalistuksen osalta tieteellistä näyttöä vaikuttavuudesta on vähän. Tämä koskee niin joukkotiedotuskampanjoita, päihdekasvatusohjelmia kouluissa kuin varoitustekstejä ja -merkkejä. Nämä toimenpiteet voivat kuitenkin lisätä kansalaisten tietoisuutta alkoholiin liittyvistä ongelmista sekä muuttaa asenteita pidemmällä aikavälillä. (Karlsson et al., 2013a, s. 72–73)

1.3.5 Palvelujärjestelmän toimenpiteet

Tähän ryhmään kuuluvat mm. erinäiset julkisen terveydenhuollon käyttämät menetelmät. Menetelmien joukkoon kuuluvat mm. mini-interventiot riskikuluttajille, avo- tai laitospuotoiset päihdepalvelut ja vertaistuki- ja oma-apuryhmät.

Mini-interventiossa on kyse (Seppä, 2013) terveydenhuollossa tapahtuvasta alkoholin riskikuluttajan lyhyestä neuvonnasta, jonka avulla potilasta pyritään tukemaan alkoholin käytön vähentämisessä silloin, kun käyttö on runsasta, mutta se ei ole vielä aiheuttanut mainittavia haittoja. Tämä on tutkimuksissa havaittu tehokkaaksi keinoksi vähentää alkoholinkäyttöä ja ehkäistä alkoholin aiheuttamia haittoja (Karlsson et al., 2013a, s. 74).

Myös avo- ja laitospuotoisten päihdepalveluiden ja vertais- ja oma-apuryhmien alkoholiongelman aiheuttamien kokonaiskustannusten vähentämisen vaikuttavuudesta on tieteellistä näyttöä (Karlsson et al., 2013a, s. 74).

2 Suomalaisen alkoholipolitiikan historiaa

Suomalainen alkoholipolitiikka on eurooppalaisessa katsannossa poikkeuksellisen värikäs. Tässä luvussa tarkastellaan suomalaista alkoholipolitiikkaa etenkin kolmen suuren murroksen valossa. Kieltolain päättymisen 1932, 1960-luvun kulutuksen voimakas kasvu ja EU-jäsenyys 1990-luvulla ovat suomalaisen alkoholipolitiikan käännekohtia, joita tarkastelemalla nykytilanne hahmottuu paremmin. Aluksi kuitenkin käydään läpi kieltolakiin johtanut kehitys ja käydään läpi kieltolain kumoamisen syyt.

2.1 Aika ennen kieltolain säätämistä

Valtion mahdollisuudet vaikuttaa alkoholin kulutukseen ja kerätä varoja tuota kulutusta verottamalla on herättänyt Suomessa keskustelua jo ainakin 300 vuotta (Häikiö, 2007, s. 51). Tässä luvussa tarkastellaan aikaa ennen kieltolain asettamista ja kieltolakiin johtanutta kehitystä.

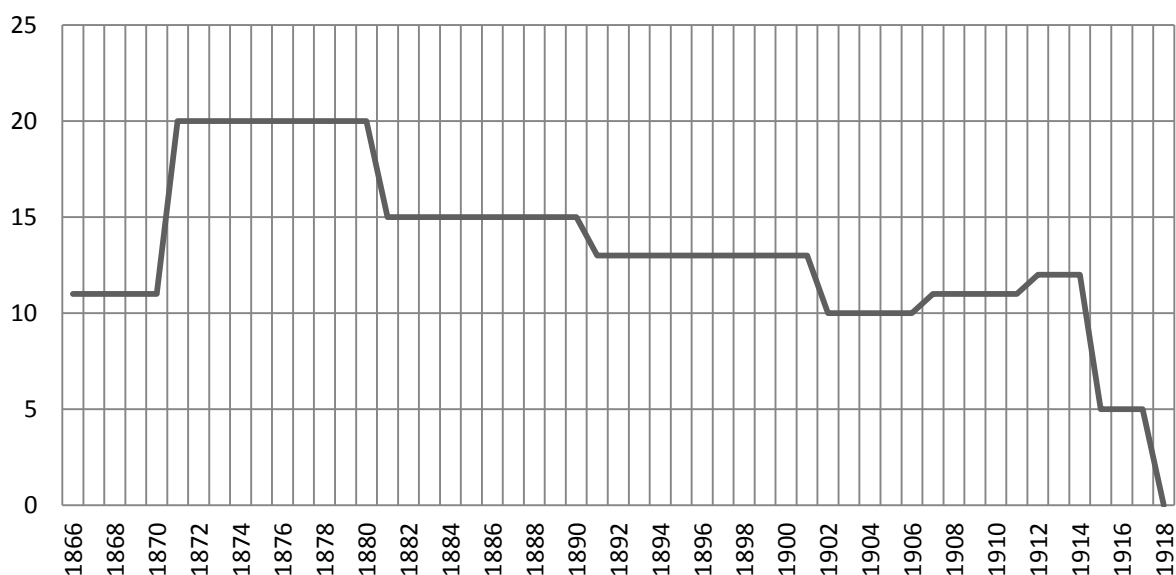
Suomen alkoholinkulutus oli ollut huipussaan 1800-luvun alussa, mutta se kääntyi kuitenkin laskuun 1800-luvun puolivälin paikkeilla. Joidenkin arvioiden mukaan Suomen puhtaan alkoholin kulutuksen arveltiin olevan noin 12 litraa asukasta kohti vuonna 1815. Pääsyyksi suureen kulutukseen Häikiö esittää vuoden 1800 asetuksen, jonka perusteella maanomistajia verotettiin viinanpoltto-oikeudesta riippumatta siitä, että polttivatko he viinaa vai eivät. Viinan kulutuksen kehitys oli samansuuntaista myös Ruotsissa. (Häikiö, 2007, s. 51–53)

1800-luvun puolivälin muutoksen syitä voidaan etsiä kahtaalta. Historioitsija Matti Peltosen mukaan valtion toimenpiteet olivat syynä alkoholin kulutuksen jyrkkään laskuun 1800-luvun puolivälin jälkeen. Peltosen mukaan valtion holhoava mentaliteetti ja verotulojen kerääminen ovat jäljitettävissä jo Ruotsi-Suomen ajalle (Häikiö, 2007, s. 53).

Vaihtoehtoiset selitysmallit etsivät syitä syvemmistä aatteellisista tekijöistä. Tälle kannalle asettuvat sosiologi Klaus Mäkelä (Häikiö, 2007, s. 53) sekä Jorma Simpura (1982). Simpura pitää raittiusliikettä syynä valtion holhoavalle politiikalle (1982, s. 12). Raittiusliikkeen nousu ajoittui yhteen Euroopassa levinneen Saksalaisen idealismin ja kansallisuusaatteen nousun kanssa.

Kuvio 1. Alkoholin tilastoitu kulutus 1866–1918, litraa asukasta kohti (Häikiö, 2007, s. 51).

Kuvio 2. Alkoholitulojen osuus valtion tuloista 1866–1918 (Häikiö, 2007, s. 31).

Viinan kotipoltto-oikeus lakkautettiin v. 1866, mikä näkyy kuvioissa 1 ja 2 voimakkaana tilastoidun alkoholin kulutuksen ja valtion saamien alkoholitulojen nousuna. Samalla viinan kokonaistuotanto rajattiin Suomessa 4,3 miljoonaan kannuun 50-prosenttista väkiviinaa eli 3,25 litraan puhdasta alkoholia henkeä kohti. Kotipoltto oli kielletty Norjassa jo 1845 ja Ruotsissa 1855. Kuvioista käy ilmi myös vuoden 1886 kiello paloviinan vähittäismyynnistä maakunnissa ja vuoden 1892 kiello muiden alkoholijuomien kuin oluen anniskelusta sekä ensimmäisen maailmansodan vaikutus. (Häikiö, 2007, s. 51–55)

2.2 Kieltolain aika

Vaikka alkoholia käytettiin Suomessa verrattain vähän 1900-luvun alussa, oli alkoholin täyskiellon takana paljon poliittista tahtoa. Kieltolakikysymys olikin merkittävässä asemassa valmistauduttaessa Suomen ensimmäisiin eduskuntavaaleihin. Ehdottoman alkoholikiellon takana olevat puolueet saivat joidenkin laskelmien mukaan läpi jopa 176 kansanedustajaa. (Häikiö, 2007, s. 58)

Eduskunnan enemmistö ja senaatti olivat erimielisiä alkoholipolitiikan linjauksista, ja senaatti valmistelikin K.J. Ståhlbergin johdolla alkoholin myymisen keskittämistä monopelien alaisuuteen. Lakiesitys kuitenkin byrokraattisten syiden takia viivästy, eikä se ehtinyt varsinaisesti haastamaan kieltolakialoitetta (Häikiö, 2007, s. 59). Ståhlberg moitti kieltolakialoitetta, koska siinä ei hänen nähdäkseen käsitelty kieltolain taloudellisia ja käytännöllisiä vaikutuksia. Ståhlberg ennakoikieltolain aikaansaavan joukoittain lainrikkomisia synnyttämällä harmaat markkinat (Simpura, 1982, s.17). Ståhlberg erosi senaatista kieltolain hyväksymisen johdosta joulukuussa 1907 (Häikiö, 2007, s. 59).

Vaikka kieltolaki ensimmäisen kerran hyväksyttiin eduskunnan toimesta vuonna 1907, astui se monien mutkien ja äänestysten jälkeen voimaan vasta 1.6.1919. Lain mukaan ”alkoholipitoisten aineiden valmistus, maahantuonti, myynti, kuljetus, säilytys ja varassapito olkoon sallittu ainoastaan lääkinnöllisiin, teknillisiin tai tieteellisiin tarpeisiin”. (Häikiö, 2007, s. 62)

Kansalaistottelemattomuutta alkoi esiintyä välittömästi lain säätämisen jälkeen ja esimerkiksi lääkinnällisiin tarkoituksiin käytetyn alkoholin määrä kasvoi räjähdysmäisesti (Simpura, 1982, s. 20). Eräs lääkäri määräsi päivittäin ennätyselliset 7,5 kg spriitä käytettäväksi lääkinnällisiin tarkoituksiin. Lääkäreiden reseptikirjoitusoikeuksia rajoitettiin vuonna 1929 (Häikiö, 2007, s. 67).

Laillista alkoholia suurempi ongelma oli kuitenkin maahan salakuljetettu viina. Entinen merivartioupseeri Into Jyläskoski kertoo muistelmissaan (1976, s. 23) tilanteesta elokuussa 1929, kun Suomen aluevesillä oli 18 kookasta pirttualusta ankkurissa. Jyläskoski arvioi pirtulastin 3–4 miljoonan litran suuruiseksi. Lainsäätäjät eivät olleet osanneet varustautua riittävästi pystyäkseen valvomaan lain noudattamista ja estämään lainrikkomuksia (Simpura, 1982, s. 20).

Yhdeksi merkittävimmistä kieltolain kumoamiseen johtaneista syistä Häikiö (2007, s. 18-19) nostaa 1930-luvun alun hankalan taloudellisen tilanteen. Valtioneuvos J.K. Paasikivi sai tuolloin tehtäväkseen valtion budjetin tasapainottamisen. Paasikiven lautakunta ei löytänyt valtion sen hetkisistä tulolähteistä mahdollisuuksia lisätuloille, joten tasapainottaminen olisi tehtävä leikkauksien kautta. Leikkauksille oli kuitenkin olemassa vaihtoehto, sillä oli ”olemassa yksi veroesine, alkoholipitoiset juomat, joiden nykyistä suuremmassa mitassa hyväksikäyttäminen tulojen hankkimiseksi valtiolle olisi otettava vakavasti harkintaan.” (Häikiö, 2007, s. 19–20). Suomalaisen alkoholipolitiikan syntyyn vaikuttivat siis merkittävästi fiskaaliset syyt.

Kieltolain kumoamisesta järjestettiin neuvoo-antava kansanäänestys 29.–30.12.1931, ja 70,6 % äänestäjistä kannatti kieltolain kumoamista (Simpura, 1982, s. 46). Eduskunta hyväksyi uuden väkijuomalain 30.1.1932 äänin 120 puolesta ja 45 vastaan (Simpura, 1982, s. 50). Oy Alkoholiliike Ab, tuttavallisemmin Alko, perustettiin, ja ovet avattiin 48 myymälässä 5.4.1932 klo 10, ja Alko yksinoikeudella vastasi alkoholien maahantuonnista, valmistuksesta ja myynnistä (Häikiö, 2007, s. 24).

2.3 Alkon alkutaival

Erityisen vapaamielistä ei suomalainen alkoholipolitiikka välittömästi kieltolain päättymisen jälkeen ollut. Alkon myymälät oli rakennettava ”kolkoiksi ja luotaantyöntäviksi”, pullot oli sijoitettu vaaka-asentoon pohja yleisöön päin eikä myyjien sallittu esitellä tai suositella juomia (Häikiö, 2007, s. 93–94). Ensimmäisenä toimintavuonna Alkon myynti jäi odotettua pienemmäksi, sillä salakuljetus ja -kauppa rehottivat edelleen (Simpura, 1982, s.96). Laitonta pirtua vastaan lanseerattiin edullinen Karhuviina elokuussa 1933. Karhuviinan menekki oli erinomainen ja se pystyikin yhdessä tarkemman rannikoiden valvonnan kanssa syrjäyttämään laittoman pirtun (Häikiö, 2007, s. 98–99). Kun Karhuviina oli lopulta täyttänyt tehtävänsä ja kun osoittautui, että sen valtava menestys aiheutti myös ongelmia, vedettiin Karhuviina pois markkinoilta vuoden 1934 lopulla (Simpura, 1982, s. 100).

Toisen maailmansodan aiheuttama vilja- ja työvoimapula johtivat alkoholipoliittisiin toimenpiteisiin hintojen korottamisen, ostajaintarkkailun ja viinakorttien käyttöönoton muodossa. Vaikka korttijärjestelmä ja ostajaintarkkailu alkujaan syntyivät työvoimapulan johdosta, tuli siitä pian alkoholinkäytön valvontaväline (Häikiö, 2007, s.128). 1950- ja 1960-lukujen hallitseva alkoholipoliittinen linjaus oli muuttaa suomalaisten kulutustottumuksia mietoja alkoholijuomia suosivammaksi viinakorttien ja hintapolitiikan avulla (Häikiö, 2007, s. 138–148).

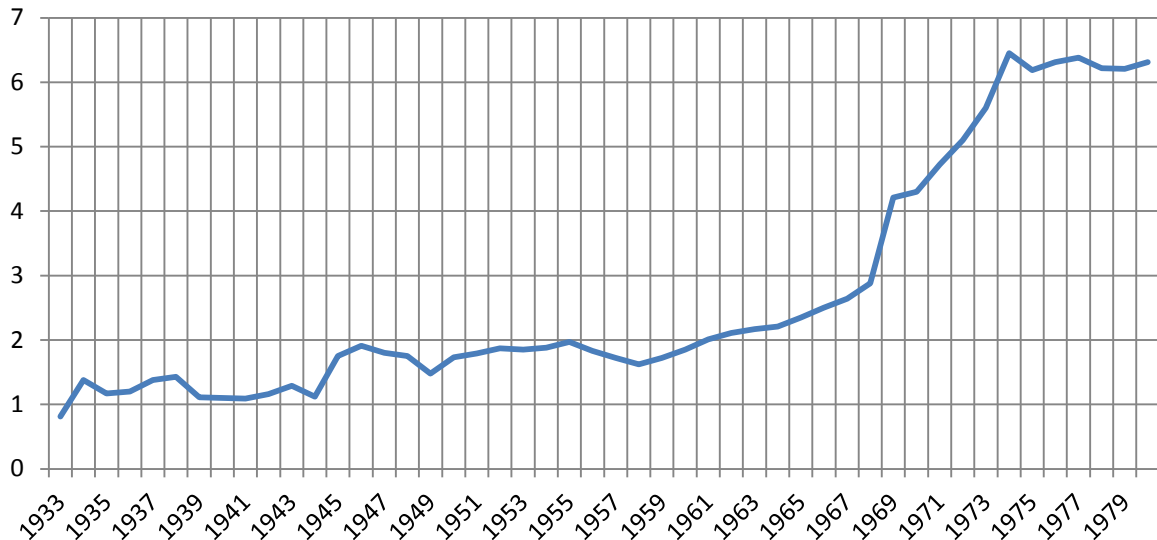
Paasikiven lautakunnan kaavailema valtion tulorahoitus alkoholitulojen muodossa osoittautui onnistuneeksi hankkeeksi. Vuonna 1937 valtion verotuloista 13,3 % saatiin alkoholista aiheutuneiden tullimaksujen ja valmisteverojen muodossa ja vuonna 1943 vastaava lukema oli 17,4 % (Häikiö, 2007, s. 124). Vertailukohtana mainittakoon valtion vuoden 2014 budjetissa arvioima 2,7 % kokonaistuloista (valtion talousarvioesitys 2014). Myös sota laitonta alkoholia vastaan oli menestys, mutta maan alkoholikulutuksen rajoittamisen näkökulmasta Alkon perustaminen ei tuottanut toivottua tulosta, sillä kokonaiskulutus kasvoi oleellisesti suuremmaksi kuin odotettiin (Häikiö, 2007, s. 154–155).

2.4 Kulutuksen kasvu 1960-luvulla

Alkoholipolitiikan näkökulmasta 1960-luku oli Suomessa kulutuksen voimakkaan kasvun aikaa. Kasvun taustalla on 1960-luvun laajempi länsimaalainen arvojen ja asenteiden vapautuminen. Myös alkoholipolitiikka muuttui sallivampaan suuntaan aiemmasta rajoituksia painottavasta linjasta (Häikiö, 2007, s. 159).

Alkoholiin liittyvien asenteiden vapautuminen ja alkoholipolitiikan höllentyminen kulminoituivat vuoden 1968 lakisäädöksessä, joka salli keskioluen myynnin Alkolta luvan saaneissa elintarvike- ja ravitsemusliikkeissä. Keskioluen vapauttamisen alkoholipoliittinen perustelu oli pyrkimys ohjata kuluttajien tottumuksia miedompia alkoholijuomien suuntaan, mutta Ruotsissa, jossa keskiolut oli vapautettu vuotta aiemmin, keskioluen vapauttaminen oli johtanut vain kokonaiskulutuksen kasvuun. 60-luvun asennemuutos kuvastui kuitenkin tutkija Klaus Mäkelän eduskunnan alkoholivaliokunnalle antamassa lausunnossa: ”Yhteiskunnan eräät perusarvot puhuvat siinä määrin holhoavaa alkoholipolitiikkaa vastaan, että olut on vapautettava varsin pitkälle riippumatta puhtaasti alkoholipoliittisista seurauksista.” (Häikiö, 2007, s. 179–189)

Alkon johtaja ja kansanedustaja Pekka Kuusi kommentoi uutta lakia eduskunnan kolmannessa käsittelyssä toukokuussa 1968: ”Alkoholipolitiikka suuntautuu nyt alkoholin haittoja eikä sinänsä enää alkoholia vastaan.” Kuusi ennakoi myös kulutuksen lisääntyvän maltillisesti eikä uskonut alkoholihaittojen kasvavan voimakkaasti. Kuusi korosti alkoholin hinnan roolia kulutuksen ja haittojen hallinnassa ja juuri hintasääntely olikin saava suuremman roolin alkoholipolitiikassa, sillä alkoholin saatavuuden rajoittavia tekijöitä poistettiin merkittävästi 1960- ja 1970-luvuilla. (Häikiö, 2007, s. 189–195, 200–204)

Kuvio 3. Alkoholin tilastoitu kulutus 1933–1980, litraa asukasta kohti (Simpura, 1982, s. 403)

Lakimuutos johti alkoholin kulutuksen räjähdysmäiseen kasvuun. Kokonaiskulutus kasvoi 46 prosenttia vuonna 1969 ja oluen kulutus nousi 135 prosenttia (Häikiö, 2007, s. 204). Kulutuksen kasvuun reagoitiin nostamalla alkoholijuomien hintoja keskimäärin 12 prosentilla ja uusia myymälöitä avattiin aiempaa maltillisemmin (Häikiö, 2007, s. 206–208).

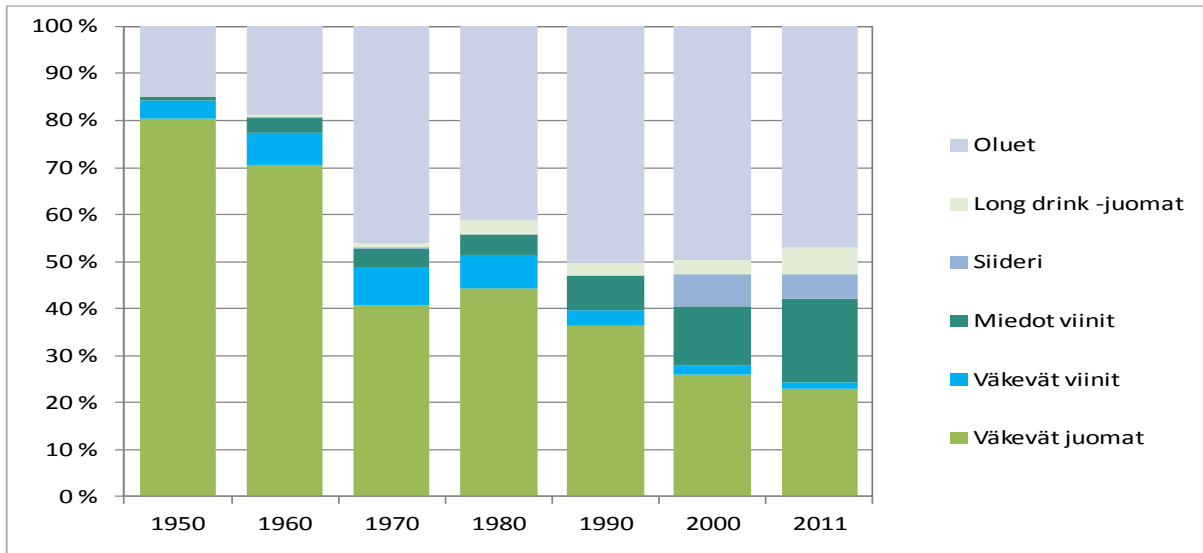
1970-luvulla kulutuksen kasvu jatkui voimakkaana ja Suomen tilastoitu kulutus ohitti Ruotsin kulutuksen tason 1973. Ruotsissa kulutuksen kasvuun reagoitiin alkoholin reaalihintoja nostamalla, kun taas Suomessa toivottiin alkoholivalistuksen tuovan toivottuja tuloksia. Klaus Mäkelän mukaan Suomen vaurastumisella oli merkittävä rooli kulutuksen voimakkaassa kasvussa: ”Helpoin selitys on se, että väestöllä nykyisin on paremmin varaa juoda alkoholia. Sen syvällisempiä selityksiä ei paljon parane mennä arvailemaan.” (Häikiö, 2007, s. 229–232)

1970-luvun puolivälistä alkaen suomalaisten kulutustaso alkoi vakiintua ja 1980-luvun puoliväliin asti kulutus pysyi lähes paikallaan. Kulutus alkoi jälleen kasvaa 1980-luvun lopussa ja tähän reagoitiin alkoholin hintoja nostamalla, mutta kasvu tästä huolimatta jatkui 1990-luvun lamaan ja EY-integraatioon asti (THL, 2012a, s. 20).

2.5 Integraatio EY:hyn

Merkittävä murros suomalaisessa alkoholipolitiikassa oli integraatio Euroopan yhteisöihin (EY, myöhemmin myös EU). EY:n piirissä ei ollut alkoholipolitiikkaa siinä mielessä kuin se tunnettiin Pohjoismaissa, vaan alkoholi oli osa maatalouspolitiikka. Alkon monopoliaseman kannalta ongelmallinen oli EU:n pyrkimys vapaakauppaa estävien monopolien purkamiseen. Norjalle antamassaan lausunnossa EY:n komissio painotti monopolin sijaan muita sääntelyn muotoja (mainonnan rajoitukset, liikkeiden luvanvaraisuus, nuorten myyntikielto, rajoitetut aukioloajat ja verot). EY:hyn liittymisen seurauksena vanhasta Alkosta jäi jäljelle vain vähittäismyyntimonopoli, jonka pyrkimysten tuli olla vain sosiaali- ja terveystaloudellisia. (Häikiö, 2007, s. 290).

EU:lla oli pyrkimys yhtenäistää valmisteverotus, mutta tämä osoittautui mahdottomaksi hankkeeksi, joten lisätäkseen kilpailua EU vapautti turistituonnin. Tämä johti valmisteverojen alentamiseen mm. Tanskassa ja Suomessa keskustelu alkoi siirtyä tähän suuntaan. Suomi ja Ruotsi olivat kuitenkin sopimusneuvotteluissaan saaneet siirtymäajaksi oikeuden rajoittaa turistituontia EU:n säädöksiä tiukemmiksi. Nämä oikeudet lakkasivat vuoden 2003 lopussa. (Häikiö, 2007, s. 343–344)

Kuvio 4. Alkoholijuomien tilastoidun kulutuksen rakenne juomaryhmittäin sataprosenttisena alkoholina 1950–2011 (THL, 2012b, s.23)

1950- ja 1960-luvuilla alkanut suomalaisten kulutustottumusten muuttaminen miedompia alkoholijuomia suosivammaksi on kulutuksen rakenteen osalta onnistunut, mutta samalla myös kokonaiskulutus on Suomessa noussut runsaasti. Väkevien juomien kulutus on 1960-luvun 70 prosentista supistunut vuoden 2011 reiluun kahteenkymmeneen prosenttiin kokonaiskulutuksesta.

3 Alkoholipolitiikkaa EU-Suomessa

Millaista alkoholipolitiikkaa Suomi voi EU:n jäsenenä harjoittaa? Mikä on suomalaisen alkoholipolitiikan nykytilanne? Näihin kysymyksiin haetaan vastausta tässä kappaleessa.

3.1 EU-jäsenyyden vaikutus suomalaiseen alkoholipolitiikkaan

Alkon vuodesta 1932 voimassa olleet valmistus-, tuonti-, tukkumyynti- ja anniskelumonopolit purettiin vuoden 1994 alkoholilaissa. Vanhasta Alkosta jäi jäljelle vain yli 4,7 tilavuusprosenttisten alkoholijuomien vähittäismyynnin yksinoikeus. Myös Alkolle aikoinaan määrätty valvontatehtävät siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen. (Karlsson et al., 2013a, s. 47)

Hintapolitiikalla oli keskeinen rooli suomalaisessa alkoholipolitiikassa aina Alkon perustamisesta 1990-luvulle asti, mutta EU-jäsenyyden myötä tämän menetelmän vaikuttavuus on turistituonnin vapauttamisesta sekä Viron EU-jäsenyydestä johtuen merkittävästi heikentynyt. Alkoholiverotukseen ei juurikaan koskettu ennen vuotta 2004, jolloin veroja Viron EU-jäsenyyden myötä merkittävästi leikattiin (Karlsson et al., 2013a, s. 51).

Verotuksen ohella fyysisen saatavuuden rajoittaminen on alkoholipolitiikan raskasta kalustoa ja tämä on Suomen kaksikymmenvuotisen EU-jäsenyyden aikana ollut pitkälti Suomen omassa päätösvallassa, mutta myös saatavuuden osalta alkoholipolitiikan suunta on ollut sallivampi (Karlsson et al., 2013a, s. 49). Vuonna 1995 fyysisessä saatavuudessa tehtiin mm. seuraavat muutokset (Karlsson et al., 2013a, s. 50):

- keskioluen vahvuisten ja käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien (siiderit ja lonkerot) sallittiin elintarvikeliikkeissä, kioskeissa ja huoltoasemilla
- anniskelupaikkojen ja kauppojen aukioloaikoja pidennettiin
- anniskelupaikkojen ja erityisesti asiakaspaikkojen määrää lisättiin
- verovapaan alkoholin matkustajatuontisäännöksiä väljennettiin

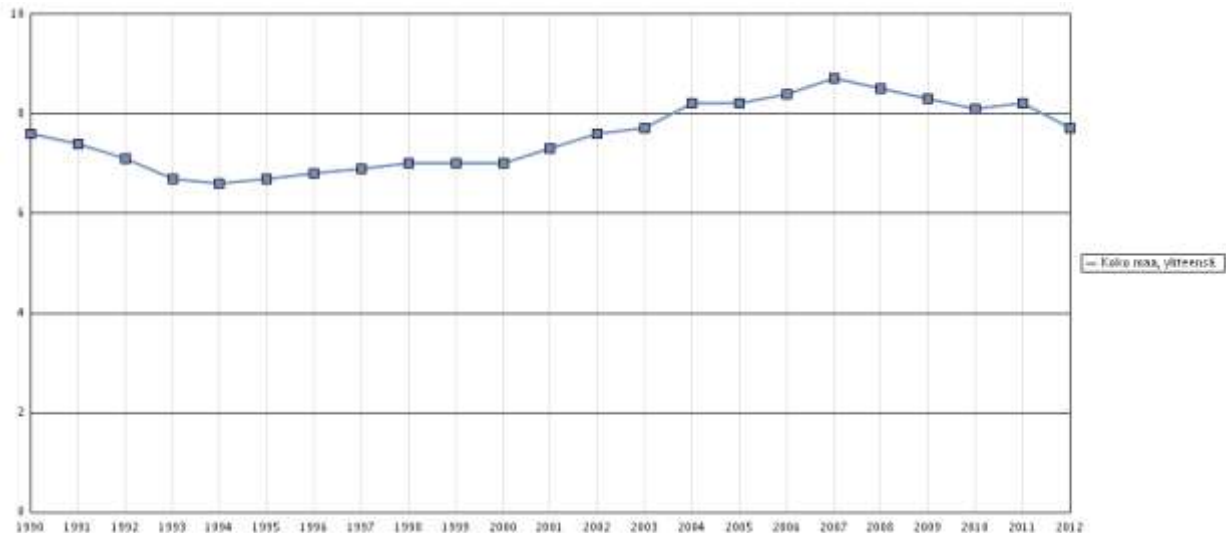
Kehitys on ollut samansuuntaista saatavuuden lisääntymisen suhteen koko EU-jäsenyyden ajan. Alkon myymälöitä oli vuonna 1994 248, kun vuonna 2012 niitä oli 351. Alkon myymälöiden aukioloajat ovat pidentyneet 1990-luvun alusta 50 prosenttia ja myymälöistä 70 prosenttia sijaitsee ostoskeskusten yhteydessä, mikä madaltaa päivittäistavarakaupan ja väkevien alkoholijuomien välistä kynnystä. Myös anniskeluravintoloiden määrä on kasvanut 1990-alusta, jolloin A-luvallisia ravintoloita oli n. 2000. Vuonna 2012 A-lupia oli 5900. (Karlsson et al., 2013a, s. 50)

Kuten edellä todettiin, on alkoholiverotuksen rooli alkoholipolitiikassa muuttunut EU-jäsenyyden myötä. Turistituonnin vapautuminen on johtanut alkoholiverotuksen vaikuttavuuden heikentymiseen sekä lisännyt painetta alentaa alkoholiverokantaa. Vuonna 2004 Suomessa jouduttiin tämän kysymyksen eteen, kun turistituonnin tiukemmista rajoituksista luovuttiin tammikuun alussa ja Viro oli liittyvä EU:hun toukokuun ensimmäisenä päivänä. Tätä silmällä pitäen valmisteveroja laskettiin maaliskuussa keskimäärin 33 %. Veronalennus kohdistui etenkin väkeviin juomiin, joiden osalta verotusta laskettiin 44 %. Karlsson et al. vertaavat vuoden 2004 veronalennuksia vaikutukseltaan vuoden 1969 keskioluen vapauttamiseen ja EU-jäsenyyden aiheuttamiin alkoholipoliittisiin muutoksiin. Kukin näistä muutoksista aiheutti käytön voimakkaan kasvun ja alkoholihaittojen selkeää lisääntymistä. (Karlsson et al., 2013a, s. 51)

Vuosikymmenen loppupuolella alkoholiveroja alettiin jälleen nostaa. Hallitus esityksessään eduskunnalle (HE 60/2007, s. 14) arveli alkoholiolojen tasaantuneen siinä määrin vuoden 2004 muutosten jälkeen, että veroja voitaisiin alkaa korottaa maltillisesti vuodesta 2008 alkaen. Veroja onkin vuoden 2008 jälkeen korotettu useampaan otteeseen ja vuotta 2004 edeltänyt taso on saavutettu. Österberg kiinnittää huomiota alkoholin hintajoustopäsymmetriaan juuri Suomen 2000-luvun verojen muutosten yhteydessä. Vuoden 2004 verojen alentaminen 33 prosentilla, johti kulutuksen kasvuun 12 prosentilla, mutta verojen nostaminen 30 prosentilla johti kulutuksen vähenemiseen vain 3 prosentilla (Österberg, 2012, s. 100).

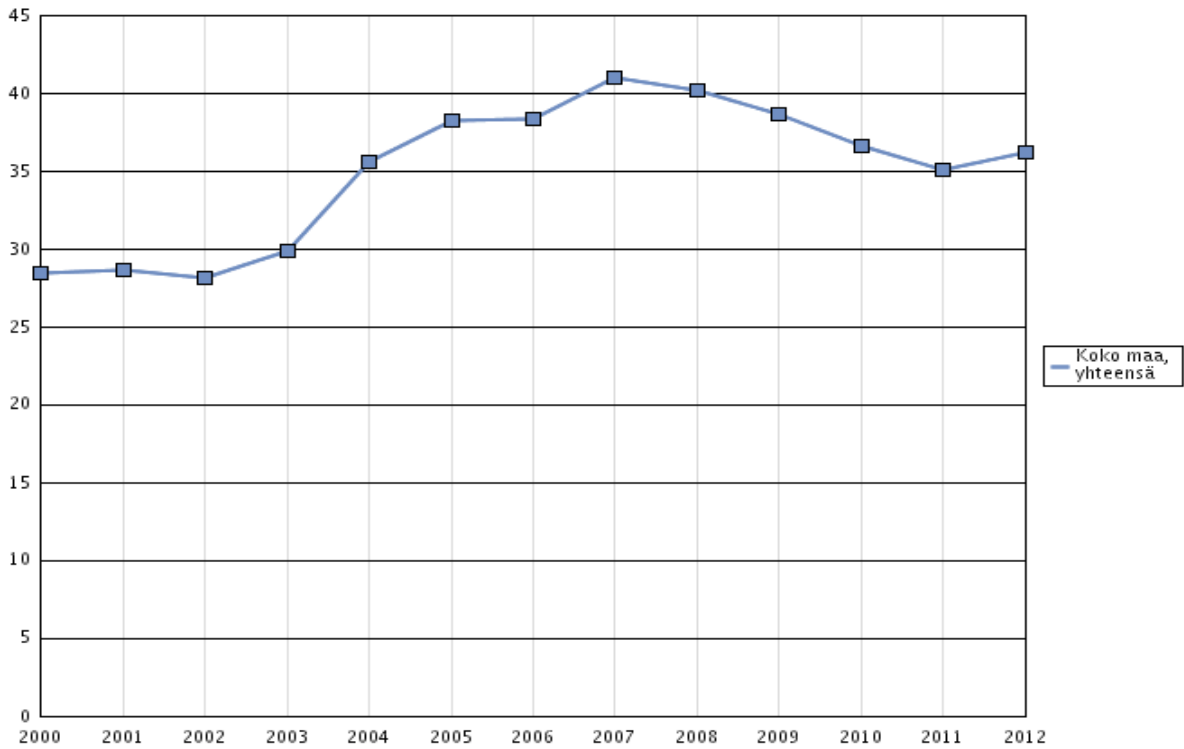
3.2 Kurkistus 2000-luvun alkoholitilastoihin

Miltä Suomen tilanne alkoholipoliittisesti vaiherikkaan 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkeen sitten näyttää?

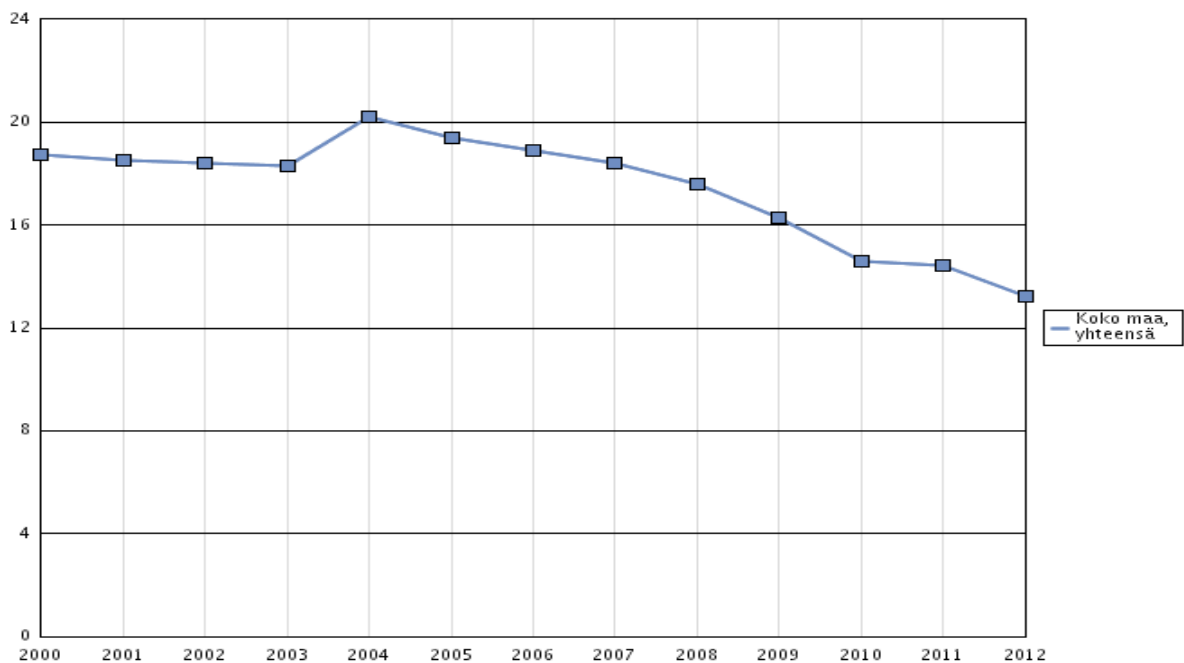

Kuvio 5. Alkoholin kokonaiskulutus sataprosenttisena alkoholina henkilöä kohden Suomessa vuosina 1990–2012 (SOTKANet)

Kuten kuvio 4 ilmenee, kokonaiskulutus kääntyi laskuun vuosikymmenen loppupuolella. Suurin merkitys lienee veronkorotuksilla, joita ajanjaksolla 2008–2012 tehtiin peräti neljä. Ensin vuonna 2008 veroja korotettiin keskimäärin 11,5 %, sitten vuonna 2009 kahdesti 10 % kerrallaan ja viimein vuonna 2012 mietojen juomien osalta 15 % ja muiden juomien osalta 10 % (Karlsson et al., 2013a, s. 51). Syitä kulutuksen laskuun voidaan kuitenkin etsiä myös ostovoiman vähenemisestä taloudellisesta taantumasta johtuen. Kokonaiskulutuksen suhteen valtion veropolitiikka vuosina 2008–2012 näyttää siis onnistuneelta.

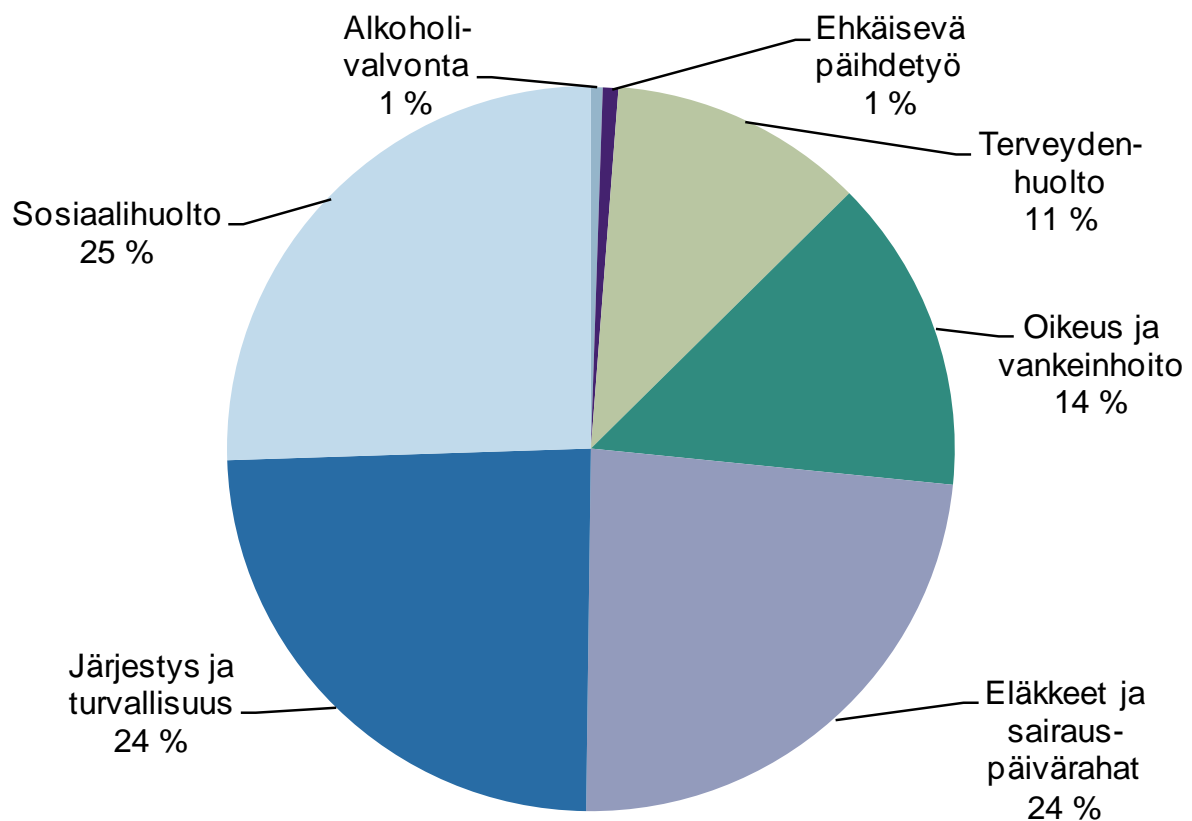

Kuvio 6. Alkoholikuolleisuus / 100 000 asukasta Suomessa vuosina 2000–2012 (SOTKANet)

Kuvio 7. Päihtyneiden säilönotot / 1000 asukasta Suomessa vuosina 2000–2012 (SOTKANet)

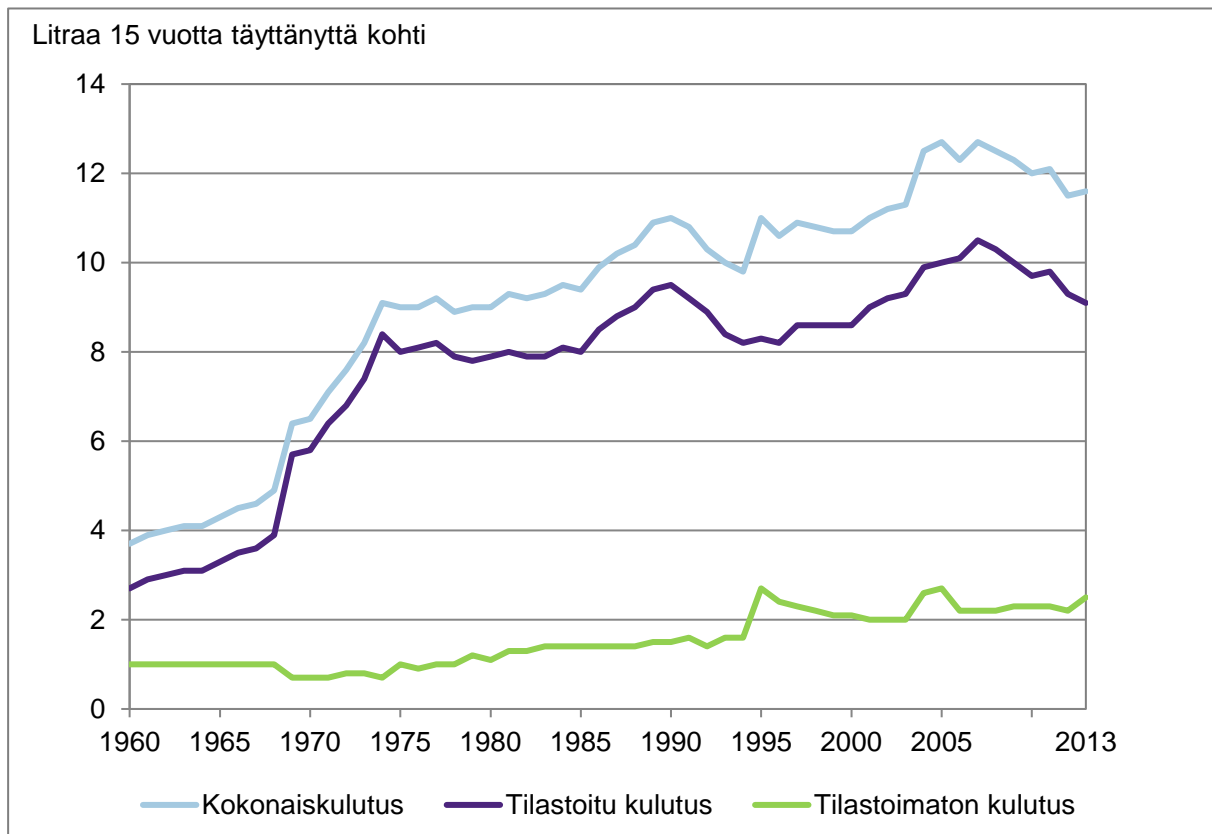
Myös alkoholin aiheuttamien haittojen suhteen kehitys on ollut myönteistä, kuten sekä alkoholikuolleisuuden että päihtyneiden säilöönottojen kohdalla havaitaan. Päihtyneiden säilöönoton osalta tilanne on jopa selvästi vuotta 2004 paremmalla tasolla. Maltilliseen verojen nostamiseen nojannut politiikka on ainakin edellä esitettyjen tilastojen valossa onnistunut.

Kuvio 8. Julkisten alkoholihaittakustannusten rakenne 2010 (THL, 2012a, s. 2)

Alkoholi aiheutti julkiselle sektorille arviolta 0,9–1,1 miljardin euron kustannukset vuonna 2010 (THL 2012a). Välittömien kustannusten lisäksi alkoholinkäyttö aiheuttaa työelämässä tuotannonmenetyksiä, joiden suuruudeksi arvioidaan vuosittain 500–600 miljoonaa euroa (STM, 2013, s. 15).

Valtion talousarvioesityksessä vuodelta 2011 alkoholijuomaveron verotuotoksi vuonna 2010 arvioitiin n. 1,3 miljardia euroa, joten Suomen tapauksessa alkoholivero riittää kattamaan alkoholin aiheuttamat välittömät kustannukset, muttei välillisiä ja välittömiä kustannuksia yhteensä. Kuten alkoholiveron teoreettisen tutkiskelun yhteydessä jo aiemmin mainittiin, eivät verot yleensä riitä kattamaan alkoholista yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia.

Kuvio 9. Alkoholijuomien kulutus 100-prosenttisenä alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti 1960–2013 (THL, 2014, s. 1)

Pidemmän aikavälin trendi Suomessa on kuitenkin ollut nouseva aivan muutamaa viimeistä vuotta lukuun ottamatta. Tilastoitu kulutus on lähellä 1990-luvun alun tasoa, mutta osa tuosta kulutuksesta on EU-jäsenyyden myötä siirtynyt tilastoimattoman kulutuksen puolelle. Taloudellisen laman vaikutus 1990-luvun alussa näkyy tilastossa selvänä kulutuksen vähentymisenä. Vuosien 2008–2012 osalta ei ole vielä selvää, mikä on taantuman ja mikä alkoholipoliittisten toimien vaikutusta.

4 Suomalainen alkoholipolitiikka eurooppalaisessa kontekstissa

4.1 Alkoholipoliittiset alueet Euroopassa

WHO jakaa Euroopan neljään alkoholiprofiililtaan erilaiseen alueeseen juomatottumusten ja -perinteiden mukaan. Taulukossa 1 on lueteltu nämä neljä ryhmää.

<p>Etelä-Eurooppa Espanja, Italia, Kreikka, Kypros, Malta ja Portugali</p>	<p>Keski- ja Länsi-Eurooppa Alankomaat, Belgia, Irlanti, Iso-Britannia, Itävalta, Luxemburg, Ranska, Saksa ja Sveitsi</p>
<p>Itä-Eurooppa Bulgaria, Latvia, Liettua, Puola, Romania, Slovenia, Tshekin tasavalta, Unkari ja Viro</p>	<p>Pohjois-Eurooppa Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska</p>

Taulukko 1. Euroopan neljä alkoholipoliittista aluetta (WHO, 2013, s. 6).

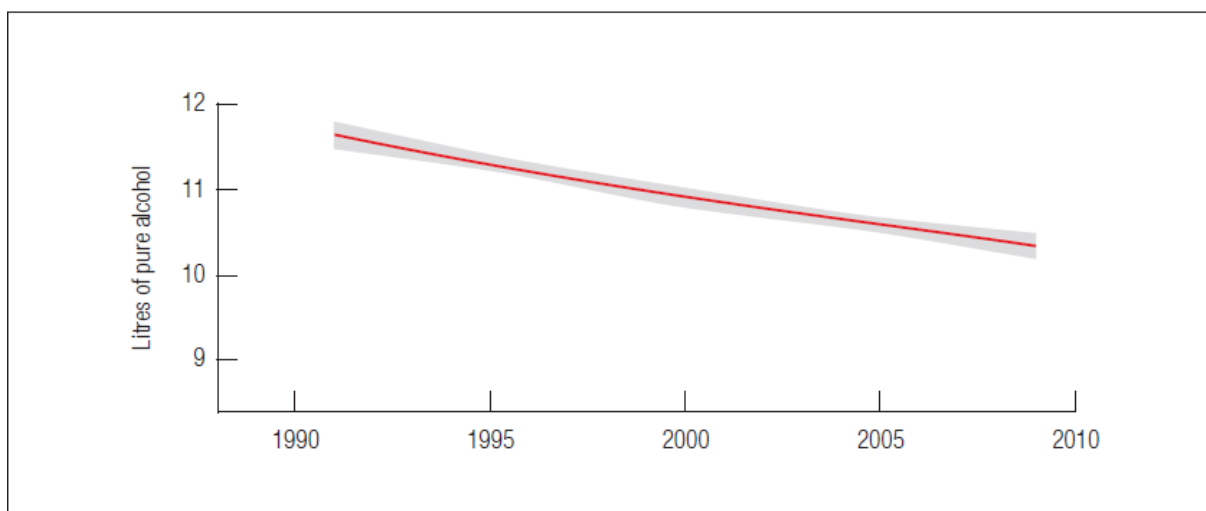
Etelä-Euroopan maat ovat profiililtaan viinimaita. Italiassa alkoholi nautitaan 66-prosenttisesti viininä (WHO, 2010) ja Kreikassa 47-prosenttisesti (WHO, 2010). Espanja muodostuu ryhmässä poikkeuksen, sillä siellä olut on suosituin alkoholijuoma 50 prosentin osuudellaan (WHO, 2010).

Itä-Euroopan kulutustaso on Euroopan korkein (Karlsson et al., 2013a, s. 12). Kulutusprofiililtaan maat ovat hyvin erilaisia, mutta kulutustrendit ovat alueella samansuuntaisia. Väkevien juomien kulutus maissa on verrattain suurta (Karlsson et al., 2013a, s. 12).

Keski- ja Länsi-Euroopassa on monia perinteisiä olutmaita, mutta ryhmään kuuluu myös Ranska, jossa viini on selvästi suosituin alkoholijuoma 56 prosentin osuudellaan (WHO, 2010). Oluen kulutus maissa on viime vuosina hieman vähentynyt, ja nykyään oluen ja viinin kulutus on maissa suunnilleen yhtä suurta (Karlsson et al., 2013a, s. 12).

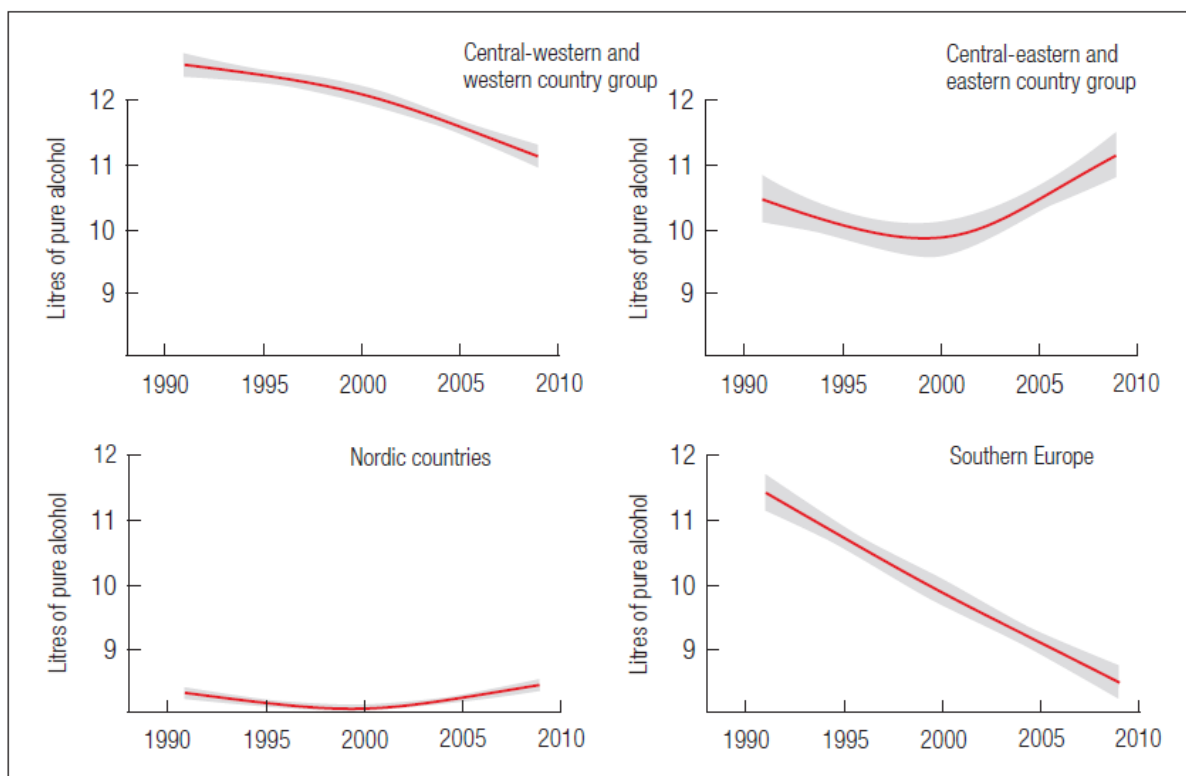
Suomi yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa muodostaa viimeisen ryhmän. Suomen tavoin myös muut Pohjoismaat ovat olleet perinteisesti viinamaita, mutta tilanne on tältä osin muuttunut (Karlsson et al., 2013a, s. 12). Pohjoismainen alkoholipolitiikka on perinteisesti ollut muusta Euroopasta poikkeavaa (Häikiö, 2007, s. 289–290). Ruotsissa ja Tanskassa viini on suosituin alkoholijuoma, kun taas Norjassa, Suomessa ja Islannissa olut on suosituin (WHO, 2010).

4.2 Kulutuksen kehitys Euroopassa

Kuvio 11. 100-prosenttisen alkoholin kulutus Euroopassa (EU27, Kroatia, Norja ja Sveitsi) asukasta kohden 1990–2010. 95 prosentin luottamusväli ilmenee kuviossa varjostuksena. (WHO, 2013, s. 5)

Kulutus on jatkanut laskuaan Euroopassa 1990-luvun alusta alkaen. Keskimäärin kulutus on Euroopassa laskenut ajanjaksolla 1990–2010 12,4 % (WHO, 2013, s. 5). Tämä lasku ei kuitenkaan ole jakautunut tasaisesti Euroopan maiden kesken. Edellisessä kappaleessa esiteltyjen ryhmien trendit ovat olleet hyvinkin poikkeavia toisistaan.

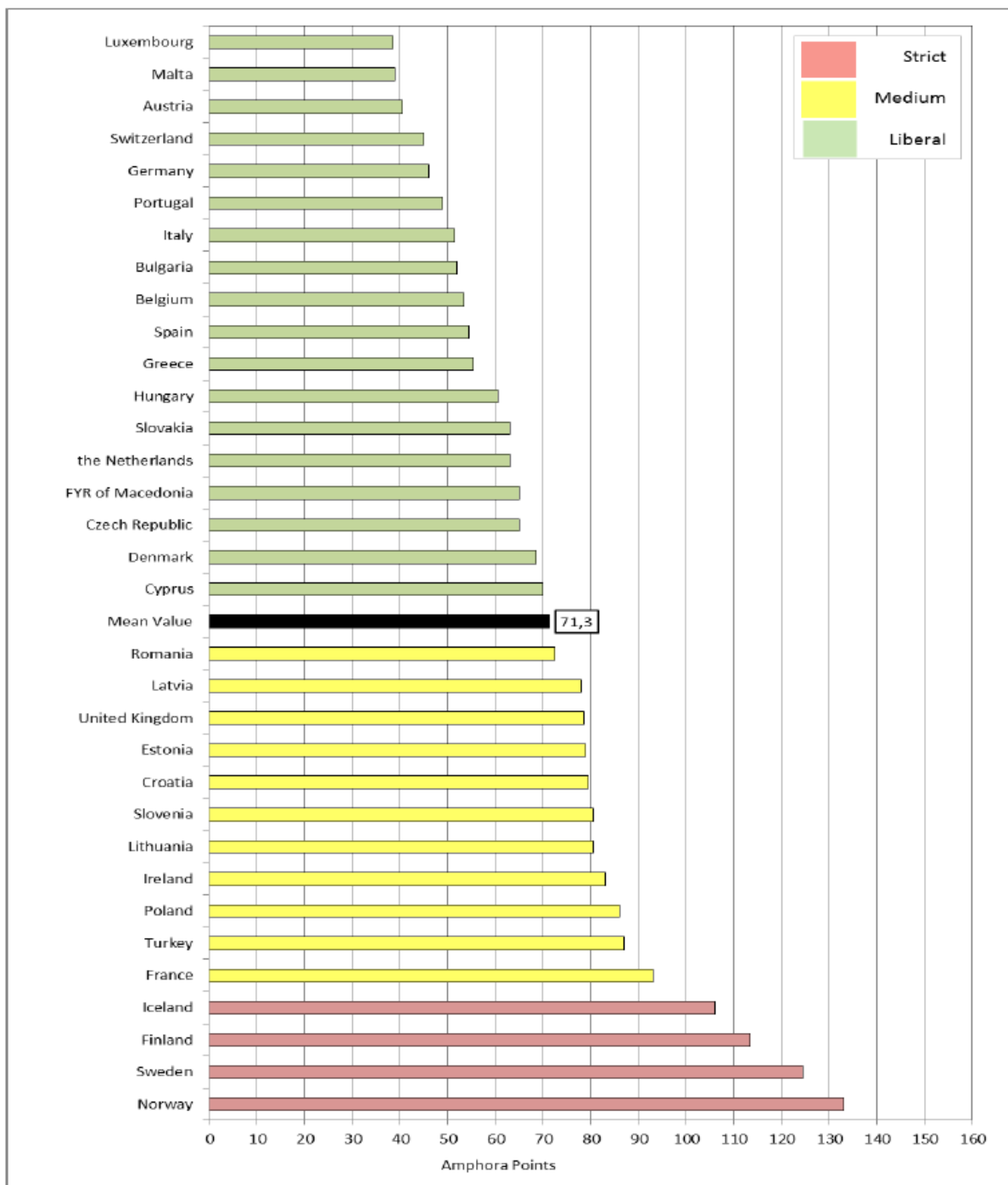

Kuvio 12. Kulutus alueittain Euroopassa 1990–2010. 95 prosentin luottamusväli ilmenee kuviossa varjostuksena (WHO, 2013, s. 6).

Suomen kehitys 1990-luvun alusta vuoteen 2010 muistuttaa hyvin paljon pohjoismaista kehitystä. Vuoden 2008–2012 veropolitiikka käänsi kuitenkin Suomen kulutuksen laskuun vuodesta 2008 eteenpäin, kun taas pohjoismaisessa kulutuksessa vuoteen 2010 mennessä laskua ei näy. Suomen trendi aikavälillä 1990–2010 kulkee eri suuntaan kuin Euroopan trendi, mutta pohjoismaihin verrattaessa trendi on samansuuntainen.

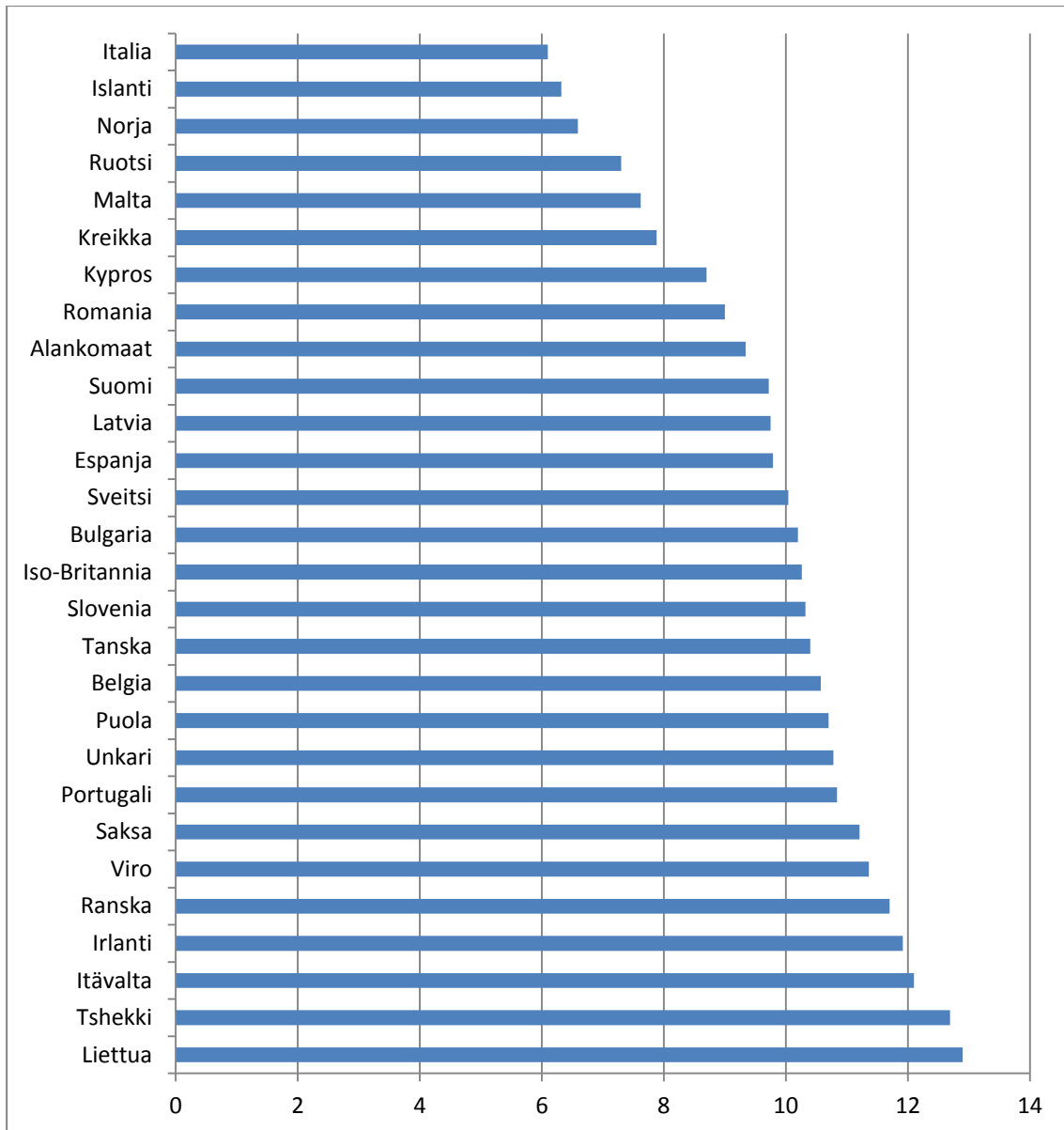
4.3 Suomen alkoholipolitiikka eurooppalaisessa vertailussa

Karlsson et al. (2013b) pisteyttivät Euroopan maat niiden alkoholipolitiikan tiukkuuden mukaan. Menemättä yksityiskohtaisesti käytettyyn pisteytysmenetelmään, otettiin tiukkuutta määriteltessä huomioon mm. alkoholin fyysisen saatavuuden rajoitukset, hintapolitiikka ja mainosten rajoittaminen. Suurimman painon pisteytyksessä saivat hintapolitiikka ja fyysisen saatavuuden rajoitukset 25 prosentin painollaan.

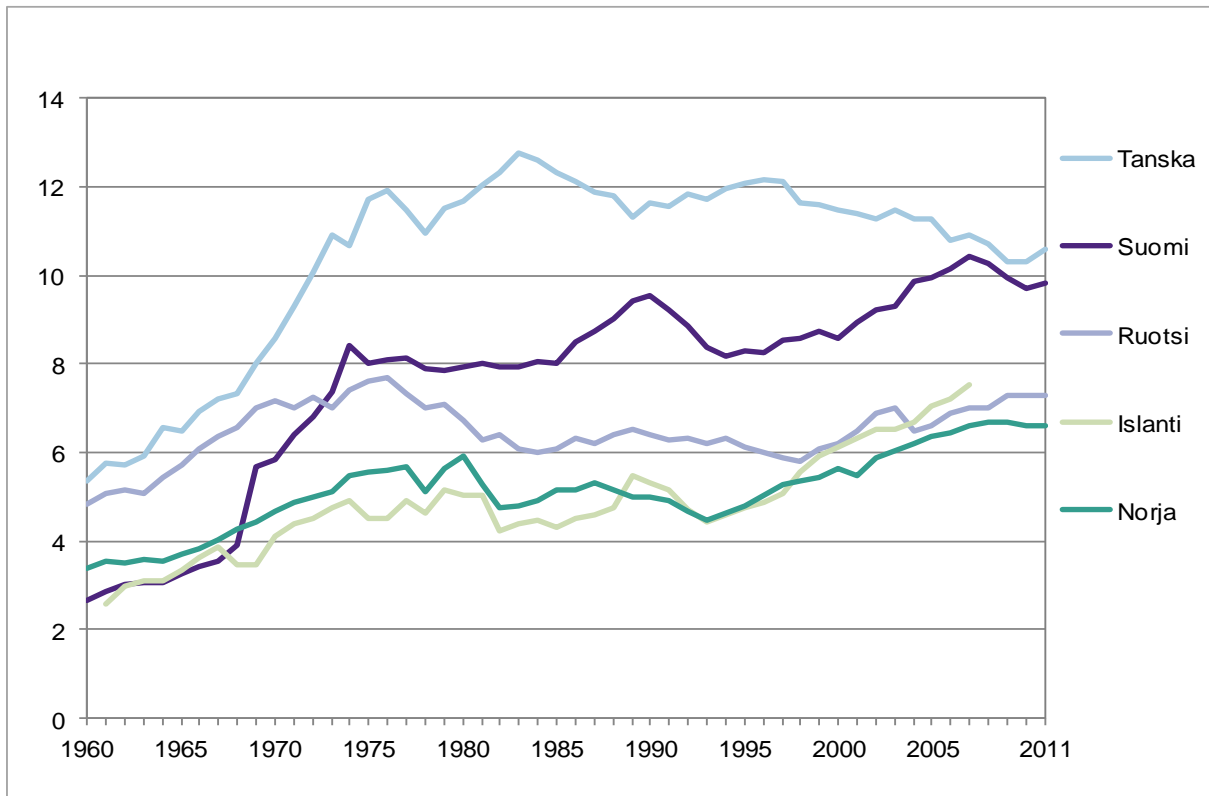
Kuvio 13. Euroopan maiden alkoholipolitiikan tiukkuus (Karlsson et al., 2013b, s. 19)

Pohjoismaat ovat, Tanskaa lukuun ottamatta, eurooppalaisessa katsannossa tiukinta alkoholipolitiikkaa harjoittavia maita. Pohjoismainen tiukka ja monopolivetoinen alkoholipolitiikka voi siis edelleen hyvin, vaikka linjaa on jouduttukin löysentämään. Pohjoismaisessa vertailussa Suomi sijoittuu keskivaiheille.

Kuvio 14. Alkoholin kulutus 100-prosenttisena alkoholina 15-vuotiasta kohden vuonna 2010 (WHO, 2010)

Suomi sijoittuu vertailussa hieman Euroopan keskiarvon alapuolelle. Koko aineiston keskiarvo on 9,86 ja mediaani 10,23. Suomen kulutus 100-prosenttistä alkoholia 15-vuotiasta kohti vuonna 2010 oli 9,72. Pohjoismaisessa vertailussa Suomen kulutus, jälleen liberaalimpaa Tanskaa lukuun ottamatta, on verrattain korkea.

Kuvio 15. Alkoholijuomien tilastoitu kulutus Pohjoismaissa

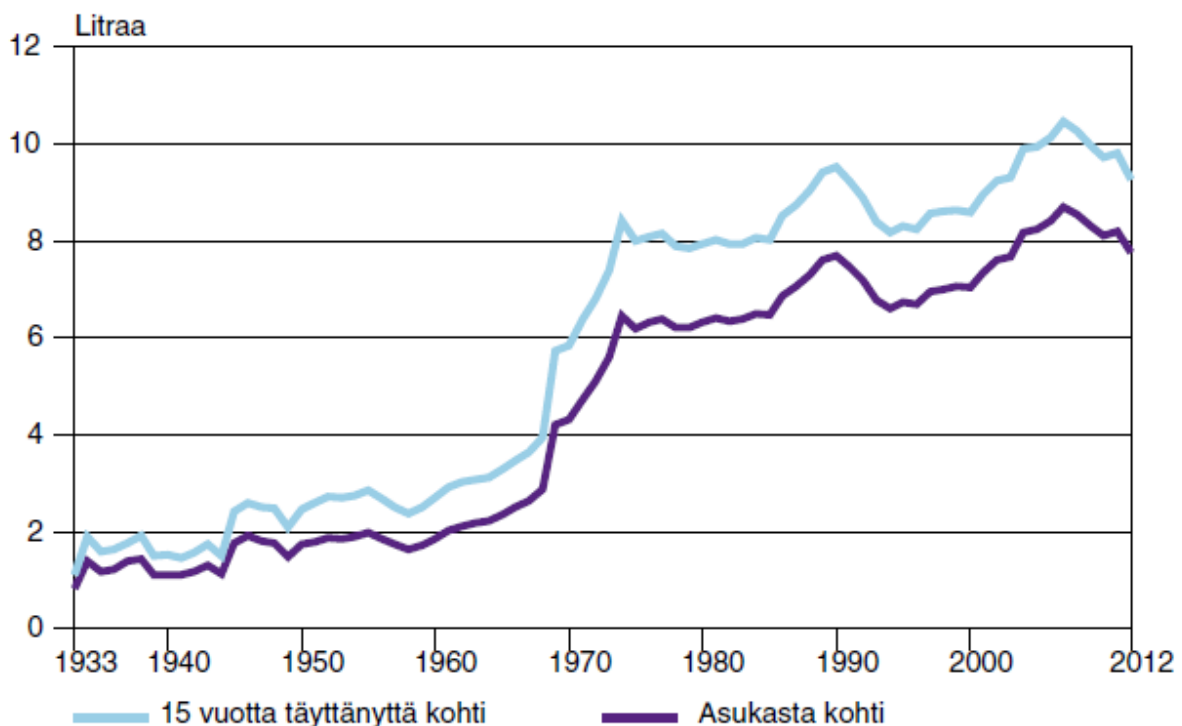
100 %:n alkoholina 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti 1960–2011 (Islanti 1961–2007) (THL, 2013, s. 2)

Kun pohjoismaista kehitystä tarkastellaan pidemmällä perspektiivillä, huomataan 1960-luvun lopun liberaalimman alkoholipolitiikan nostaneen Suomen pohjoismaisessa vertailussa ohi Ruotsin, Islannin ja Norjan. 2000-luvulla Suomi on saavuttanut vapaampaa alkoholipolitiikkaa harjoittavaa Tanskaa.

5 Johtopäätökset ja yhteenveto

Suomalaisen alkoholipolitiikan historia on pitkä ja vaiherikas. Tuo historia avautuu parhaiten kolmen suuren murroksen kautta: Oy Alkoholiliike Ab:n perustaminen ja kieltolain päättyminen 1932, asenneilmaston muutos ja keskioluen vapauttaminen 1968 ja EU-jäsenyyden tuomat muutokset. Näistä etenkin viimeinen on edelleen erittäin ajankohtainen edelleen, sillä vuosien 1995 ja 2004 muutokset ovat nykyisen alkoholipolitiikan perimmäinen syy. Myös 1960- ja 1970-luvuilla alkoholipolitiikan liberalisoituminen myötä tapahtunut kulutuksen merkittävä kasvu suhteessa muihin Pohjoismaihin on mielenkiintoinen ja edelleen ajankohtainen aihe. Ruotsi vapautti keskioluen Suomea aiemmin, mutta kulutus Suomessa kasvoi huomattavasti Ruotsia nopeammin ja enemmän. Kuviossa 16 on kokoavasti alkoholin tilastoitu kulutus Alkon perustamisesta vuoteen 2012, ja siitä kuvastuu mainitun kolmen murroksen vaikutus.

Kuvio 3.
Alkoholijuomien tilastoitu kulutus 100 %:n alkoholina 1933–2012

Kuvio 16. Alkoholin tilastoitu kulutus 100-prosenttisena alkoholina 1933–2012 (THL, 2013, s. 23).

Suomen alkoholipolitiikka edellisen vuosikymmenen lopulla osoittautui alkoholipolitiikan näkökulmasta onnistuneeksi. Veroja maltillisesti korottamalla vältettiin matkustajatuonnin voimakas kasvu ja näin ollen 2004 muutosten jälkeen kasvuun kääntynyt kokonaiskulutus kääntyi laskuun. Taloudellinen taantuma omalta osaltaan on myös saattanut vaikuttaa tähän käännökseen.

Suomi on edelleen muiden Pohjoismaiden tavoin (Tanskaa lukuun ottamatta) Euroopan tiukinta alkoholipolitiikkaa harjoittavien maiden joukossa. Pohjoismaissa alkoholin kulutus on myös vähäistä, mutta tässä vertailussa Suomi hieman jää muille Pohjoismaille, johtuen osaksi 1960-luvun liberaalimmasta alkoholipolitiikasta ja sitä seuranneesta kulutuksen räjähdysmäisestä kasvusta.

Jatkotutkimusaiheena tälle tutkimukselle voisi olla juuri 1970-luvun pohjoismaisessa katsannossa verrattain suuren kulutuksen kasvun tarkempi analysointi. Klaus Mäkelän aikalaisanalyysi ei luultavasti ole täysin tyhjentävä: ”Helpoin selitys on se, että väestöllä nykyisin on paremmin varaa juoda alkoholia. Sen syvällisempiä selityksiä ei paljon parane mennä arvailemaan.”

6 Lähteet

Anderson, P., Chisholm, D. & Fuhr, D. C. (2009) Effectiveness and cost-effectiveness of policies and programmes to reduce the harm caused by alcohol. *Lancet*, s. 2234–2246.

HE 60/2007 (2007) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholi – ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta.

Häikiö, M. (2007) Alkon historia – Valtion alkoholiliike kieltolain kumoamisesta Euroopan unionin kilpailupolitiikkaan 1932–2006. Helsinki, Otava.

Jyläskoski, I. (1976) Pirtusota Suomeamme rannoilla. Helsinki, Akateeminen kustannusliike.

Karlsson, T., Kotovirta, E., Tigerstedt, C. & Warpenius, K. (2013a) Alkoholi Suomessa – Kulutus, haitat ja politiikkatoimet. Raportti 13/2013, Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Karlsson, T., Lindeman, M. & Österberg, E. (2013b) Does alcohol policy make any difference? Scales and consumption. Teoksessa: Anderson, P., Braddick, F., Reynolds, J. & Gual, A. toim. *Alcohol policy in Europe: Evidence from AMPHORA*. 2. painos

Rabinovich, L. et al. (2009) The affordability of alcoholic beverages in the European Union. Santa Monica, RAND Corporation.

Seppä, K. (2013) Päihdelinkki. [verkkodokumentti]. [viitattu 10.4.2014]

Saatavilla: <http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/642-lyhytneuvonta-mini-interventio>

Simpura, J. (1982) Vapaan viinan aika – 50 vuotta suomalaista alkoholipolitiikkaa. Helsinki, Kirjayhtymä.

SOTKANet (2014) Sotkanet-tietokanta [verkkotietokanta]. [viitattu 10.4.2014]

Saatavilla: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>

STM (2013) Arviomuistio alkoholilain uudistamistarpeista. Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö.

THL (2012a) Päihdehaittakustannukset 2010, Tilastoraportti 11/2012. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

THL (2012b) Päihdetilastollinen vuosikirja 2012. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

THL (2013) Pohjoismainen alkoholitilasto 2011, Tilastoraportti 7/2013. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

THL (2014) Alkoholijuomien kulutus 2013, Tilastoraportti 9/2014. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

WHO (2010) Global Information System on Alcohol and Health. [verkkotietokanta] [viitattu 10.4.2014]

Saatavilla:

http://gamapserver.who.int/gho/interactive_charts/gisah/consumption_adult/atlas.html

WHO (2013) Status Report on Alcohol and Health in 35 European Countries. Kööpenhamina, WHO Regional Office for Europe.

Österberg, E. (2012) Pricing of alcohol. Teoksessa: Anderson, P., Moller, L. & Galea, G. toim. Alcohol in the European Union - Consumption, harm and policy approaches. Kööpenhamina, WHO Regional Office for Europe. s. 96–102.